

Dohodkovne neenakosti in zaposlitveni vzorci v Evropi pred veliko recesijo in po njej

Uvod

Po svetu je opaziti vse večjo zaskrbljenost zaradi dohodkovne neenakosti. Empirični dokazi kažejo, da se je v številnih razvitih gospodarstvih dohodkovna neenakost v zadnjih treh desetletjih povečala (ti trendi se po obsegu in časovnem okviru precej razlikujejo). Med veliko recesijo, ki se je začela v obdobju 2008–2009, se je ta zaskrbljenost povečala zaradi vpliva takratne gospodarske krize na neenakost in splošnega mnenja, da je bilo morda povečanje neenakosti eden od dejavnikov, ki so krizo spodbudili in ki jo podaljšujejo.

O trendih na področju dohodkovne neenakosti v državah članicah EU je bilo sicer opravljenih veliko raziskav, presenetljivo malo študij pa je vključevalo vidik celotne EU. V tem okviru ima to poročilo dva glavna cilja: zagotoviti primerjalno analizo trendov na področju neenakosti v državah članicah med veliko recesijo (posodobitev slike, ki so jo zagotovile predhodne mednarodne študije) ter obravnavati zadevne trende in spremembe na področju neenakosti za porazdelitev dohodka v celotni EU – vključno s posledicami gospodarskega zблиževanja in razlik pred krizo in po njej. Večina analize v tem poročilu temelji na statističnih podatkih Evropske unije o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za obdobje 2005–2014, pri čemer se podatki o dohodkih nanašajo na obdobje 2004–2013.

Politični okvir

Kljub vse večjemu zanimanju za pojav neenakosti in vse višji ravni evropske gospodarske povezanosti je dokazov o razvoju neenakosti v EU kot celoti presenetljivo malo. V številnih dokumentih o politiki EU se posredno predpostavlja, da bi moralo gospodarsko povezovanje voditi do določene stopnje zблиževanja dohodka in plač ter tako zmanjšati neenakost na ravni EU (vsaj med državami). Neenakomerne posledice velike recesije po državah članicah EU pa kažejo, da zблиževanje ni samodejni rezultat gospodarske povezanosti: trende na področju neenakosti je

treba spremljati tudi na ravni EU. Z dobro statistiko o trendih na področju dohodkovne neenakosti na ravni EU bi se lahko omogočilo boljše razumevanje širših posledic projekta evropskega povezovanja in izboljšalo usklajevanje veljavnih politik za boj proti neenakosti. Med temi politikami so regionalna politika EU, osredotočena na neenakosti med državami, ter evropska in nacionalne socialne politike, usmerjene v neenakosti znotraj držav.

Ključne ugotovitve

Dohodkovne neenakosti na ravni EU: Pred letom 2008 so se na ravni EU dohodkovne neenakosti po različnih virih dohodka znatno zmanjšale, kar je bilo rezultat dohodkovnega zблиževanja med državami (pri čemer se neenakosti znotraj držav niso bistveno spremenile). Po letu 2008 so se dohodkovne neenakosti na ravni EU povečale iz dveh razlogov: prvič, dohodkovno zблиževanje se je ustavilo, s tem, da je bil negativni učinek na dohodek večji v nekaterih obrobni državah kot na splošno v osrednjih državah članicah EU; in drugič, dohodkovne neenakosti znotraj držav so se pri večini virov dohodka povečale.

Zблиževanje na področju razpoložljivega dohodka gospodinjev: Podrobna analiza razpoložljivega dohodka gospodinjev kaže, da je dohodkovno zблиževanje pred letom 2008 izhajalo predvsem iz dejstva, da so vzhodnoevropske države dohitevale razvoj, medtem ko sta bila za več držav z visokim dohodkom, kot so celinske države (Avstrija, Belgija, Francija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska) ter Združeno kraljestvo, značilna stagnacija ali zmanjševanje relativnega dohodka. Prekinitev procesa zблиževanja po letu 2008 je povezana z znatnim znižanjem ravni relativnega dohodka v nekaterih državah na evropskem obrobju v prvih letih (zlasti v baltskih državah, nekaterih sredozemskih državah članicah in na Irskem), medtem ko so bile osrednje evropske države članice odpornejše. Po letu 2011 so se poti v skupini držav z obrobja začele razhajati, pri čemer so baltske in druge vzhodnoevropske države hitro okrevale, v sredozemskih državah članicah pa se je dohodek znižal.

Neenakosti na področju razpoložljivega dohodka gospodinjstev po državah: Neenakosti na področju razpoložljivega dohodka gospodinjstev so se v celotnem obdobju povečale v dveh tretjinah držav članic, pri čemer se je nadaljeval trend povečevanja neenakosti, ki je bil opredeljen v več različnih mednarodnih študijah. Glavni razlog za to je povečevanje neenakosti po letu 2008, ki je bilo predvsem posledica rastoče brezposelnosti v številnih državah med recesijo. Z ugotovitvijo, da je bila brezposelnost glavni razlog vse večje neenakosti med veliko recesijo, se dopolnjujejo predhodne študije, ki so nakazale, da je bilo povečevanje razlik v plačah glavni razlog za povečevanje neenakosti v desetletjih pred krizo.

Proticikličnost neenakosti na področju razpoložljivega dohodka gospodinjstev: Ta osrednja vloga brezposelnosti in njenega učinka na dohodek iz dela večinoma pojasnjuje, zakaj so neenakosti na področju razpoložljivega dohodka gospodinjstev v zadnjih letih delovale proticiklično. Pred krizo so se neenakosti zmanjšale v več kot polovici držav članic – predvsem na evropskem obrobju, ki je dohitevalo gospodarski razvoj. Od začetka krize so se neenakosti na področju razpoložljivega dohodka gospodinjstev povečale v dveh tretjinah držav, zlasti v nekaterih obrobni državah, ki jih je kriza bolj prizadela, pa tudi v nekaterih osrednjih državah članicah (v Nemčiji) in nekaterih tradicionalno egalitarnih državah (na Danskem in Švedskem).

Zmanjševanje učinka: Neenakost naj bi se zmanjšala z dvema ključnima mehanizmoma. Prvič, v tem obdobju je postala vloga prerazporeditve socialne države pri zmanjševanju neenakosti še pomembnejša, zlasti v državah na evropskem obrobju, ki jih je kriza najbolj prizadela, kjer

so se s socialno državo večinoma ublažile vse večje neenakosti pri dohodkih s trga dela. Drugič, z združevanjem sredstev v družini se je zmanjšala neenakost pri dohodku iz dela, ugotovljena med posamezniki, čeprav je bil učinek tega združevanja med krizo oslavljen. Vzrok za to je povečano število gospodinjstev brez dohodka iz dela, nekoliko manj pa dolgoročno zmanjševanje velikosti gospodinjstev.

Gibanje realnega dohodka: Še očitnejši učinek velike recesije je razviden iz podatkov o stopnjah realnega dohodka, ki so se znižale ali pa se je njihova rast upočasnila. Ta popravek je bil na splošno večji na evropskem obrobju (popravek je bil dolgotrajen v sredozemskih in nekaterih vzhodnoevropskih državah, v anglosaksonskih in baltskih državah pa se je pojavil na začetku finančne krize) ter zlasti na dnu porazdelitve dohodka, v manjši meri pa se je pojavil tudi v celinskih in skandinavskih državah. Zaradi zniževanja dohodka od začetka krize v nekaterih segmentih porazdelitve dohodka se je v večini držav srednji razred zmanjšal. To je pomembno v nekaterih obrobni državah v vzhodni Evropi in Sredozemlju ter v državah, kot so Danska, Nemčija in Švedska, kjer se je srednji razred začel manjšati že pred krizo.

Potreba po širšem sklopu kazalnikov: Relativni kazalniki neenakosti ali drugi kazalniki, kot je BDP na prebivalca, ne pokažejo vedno vpliva krize, razvidnega iz stopenj realnega dohodka. To kaže, da je treba za oceno dobrega počutja in gospodarske blaginje v evropskih družbah upoštevati širši sklop kazalnikov in tako pravilno oceniti poslabšanje življenjskega standarda, povezano z veliko recesijo.

Dodatne informacije

Poročilo *Income inequalities and employment patterns in Europe before and after the Great Recession* (Dohodkovne neenakosti in zaposlitveni vzorci v Evropi pred veliko recesijo in po njej) je na voljo na spletnem naslovu www.eurofound.europa.eu/publications.

Za dodatne informacije se obrnite na uradnika za raziskave Carlota Vacasa-Soriana na e-naslovu: cva@eurofound.europa.eu.